

Utveckling av hållbarare och resurseffektivare energisystem

Inom ramen för LÅGAN genomfördes den 21 januari 2026 ett diskussionsevent hos Varberg Energi. Till mötet bjöds LÅGANs styrgrupp samt ett urval av ytterligare centrala aktörer med syfte att initiera en samverkanskonstellation bestående av entreprenörer, energileverantörer och fastighetsägare.

Omställningen av samhällets energisystem är en av vår tids mest komplexa och angelägna utmaningar. Trots högt ställda ambitioner och ökade krav upplevs utvecklingstakten ofta som låg. En återkommande förklaring är att omställningen involverar många aktörer, såsom energibolag, bygg- och entreprenadföretag, fastighetsägare, kommuner och brukare, med olika mål, drivkrafter och organisatoriska förutsättningar. Mot denna bakgrund samlade diskussionseventet representanter från flera av dessa aktörsgrupper för att gemensamt undersöka hur olika intressen, roller och incitament kan samspela och bidra till ett gemensamt mål om ett mer hållbart och resurseffektivt energisystem. Denna sammanställning redovisar de centrala insikter, perspektiv och frågeställningar som framkom under samtalen.

Ett hållbart energisystem tillsammans

En viktig utgångspunkt i diskussionerna var insikten att de flesta aktörer redan gör sitt bästa utifrån sitt uppdrag. Energitjänstbolag strävar efter stabila och kostnadseffektiva system. Byggbolag försöker leverera projekt i tid och till rätt kostnad. Fastighetsägare vill ha driftsäkra lösningar och nöjda hyresgäster. Kommuner måste balansera utveckling, lagstiftning och politiska beslut. Problemet är att det som är rationellt för den enskilda aktören inte alltid leder till ett optimalt resultat för energisystemet som helhet. Exempelvis kan en byggnad dimensioneras för högre temperaturer för att det är billigast på kort sikt, trots att det förlänger inlåsningseffekten för fjärrvärmesystemet att på sikt kunna sänka systemtemperaturerna. Samtidigt konstaterades att aktörernas intressen ofta egentligen pekar åt samma håll. Lägre temperaturer i fjärrvärmesystemet, minskade effekttoppar och bättre flexibilitet gynnar både energitjänstbolag och fastighetsägare, men kräver samordning och framförhållning.

Gemensamt mål eller olika intressen

Frågan om ett gemensamt mål visade sig vara både lockande och svår. Alla var överens om att energisystemet behöver bli mer resurseffektivt och robust. Däremot var det mindre tydligt hur detta bäst mäts och styrs. Under diskussionerna nämndes flera möjliga "valutor":

- pengar och investeringskostnader
- utsläpp av växthusgaser

- toppeffekt i el- och fjärrvärmenäten
- temperaturnivåer i fjärrvärmenäten

Historiskt har fokus varit på energianvändning och på senare tid även på effekt. Flera deltagare menade att nästa steg är att fokusera på systemtemperaturer i byggnaders värmesystem för att kunna möjliggöra lägre systemtemperaturer i fjärrvärmenäten. Lägre temperaturer i fjärrvärmenäten öppnar för fler värmekällor, högre resurseffektivitet för värmekällor av lägre energivärde och bättre samspel mellan byggnader och system. Samtidigt uttrycktes en viss skepsis framförallt från energibolag kring att hitta en enda, universell målbild som alla kan enas om. I stället lyftes vikten av lokala exempel, pilotprojekt och konkreta samarbeten som visar vad som är möjligt i praktiken.

Diskussionerna belyste flera tydliga mål- och intressekonflikter:

- Kort sikt mot lång sikt

Lösningar som är billigast att bygga idag är inte alltid de mest hållbara eller kostnadseffektiva över tid.

- Tidspress i byggprojekt

När projekten drivs snabbt finns sällan utrymme för att tänka systemnivå, energidelning eller nya samarbeten.

- Individuella lösningar kontra systemnytta

Tekniker som gynnar en enskild fastighet kan ibland försvåra driften av det lokala fjärrvärmenätet.

- Regelverk som broms

Hyreslagstiftning, upphandlingsregler och osäkerhet kring konkurrenslagstiftning upplevs ofta hindra flexibilitet och samarbete.

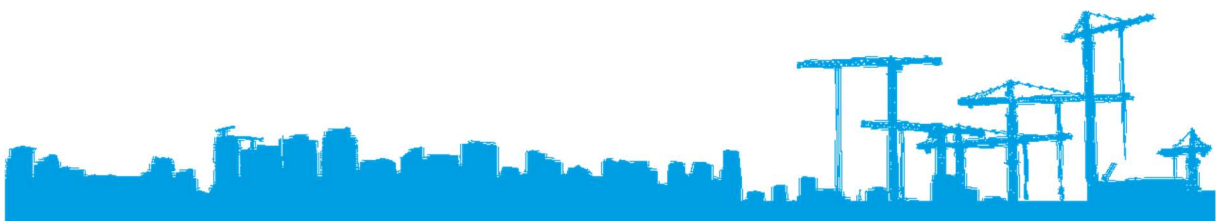
En återkommande fråga var också: Vem har egentligen ansvar och mandat att fatta beslut som kostar mer idag men gynnar systemet på sikt?

Vägar framåt

Trots utmaningarna fanns det en samsyn kring flera möjliga vägar framåt, dessa återges i följande.

- Tidig dialog

Intressekonflikter uppstår naturligt senare i processen. Tidiga samråd i planeringsskedet och vid markanvisning liksom samverkansupplägg på arbetet ökar möjligheten för identifiering av

gemensamma lösningar för energibolag, byggaktörer (fastighetsägare, byggherrar m.fl.) och kommuner.

- Rätt incitament

Lågtemperaturlösningar och flexibilitet kräver ofta högre initiala investeringar. Därför behövs incitament som gör det lönsamt att bygga för systemnytta, inte bara lägsta byggkostnad. Incitament kan t.ex. vara långsiktiga kontrakt angående energipriser (författarens tillägg).

- Nya roller

Flera deltagare pekade på behovet av en neutral mellanhand (intermediär) som kan samordna energidelning och optimera flöden mellan olika fastigheter och aktörer.

- Kunskap och exempel

Det finns en utbredd okunskap om hur energisystemen fungerar, särskilt bland mindre fastighetsägare. Utbildning och exempel på fungerande lösningar är avgörande.

Slutsats

En viktig slutsats var att det kanske inte är realistiskt att alla alltid delar samma övergripande mål. Däremot går det att skapa delintressen som utgör gemensamma mål inom avgränsade områden, projekt eller stadsdelar. Genom att fokusera på lokala samarbeten, där aktörerna delar både risker och vinster, kan nya lösningar testas och utvecklas. Lyckade exempel kan sedan spridas och inspirera fler.

Diskussionerna visar att hållbara energisystem i första hand är en organisatorisk och samverkansmässig utmaning, snarare än en teknisk. För att lyckas behöver aktörer förstå varandras drivkrafter, våga tänka längre än den egna budgethorisonten och skapa utrymme för gemensamt lärande. Istället för att vänta på den perfekta målbilden kan vägen framåt ligga i att börja i det lilla, visa vad som fungerar och låta inspiration och förtroende växa därifrån.

Sammanställt av

Charlotta Winkler, CIT Renergy

Samordnare av LÅGANs fördjupningsområde Framtidens städer

CIT Renergy koordinerar LÅGAN på uppdrag av Energimyndigheten

